

Результати представлені у вигляді збірника та в презентаційній формі на студентській конференції.

Результативним організаційний проект можна вважати тоді, коли реалізація проекту здатна розв'язати актуальну проблему, коли проект може бути застосованим для масового використання, бо йому властиві новизна, оптимальність, гнучкість, цілісність, відсутність протиріч.

Чи можливий симбіоз теорії та практики в виховній діяльності?

Так, цього можна досягти під час використання методу проектів, адже кожен із нас знає, що практичний досвід у багатьох випадках буває набагато ціннішим, ніж сухі теоретичні знання.

Таким чином, виконання студентами проектів, як колективних, так і індивідуальних, передбачає залучення їх до виявлення, аналізу та розв'язання реальних загальнолюдських проблем із використанням для цього практичної дослідницько-пошукової роботи.

Під час роботи над проектом студенти дуже змінюються. Вони точніше висловлюють свої думки і аргументують їх, дослухаються до думок інших, планують свою діяльність, уміють працювати в групі.

### **Література:**

1. Лузан П.Г. Активізація навчання студентів / за ред. Дьоміна А.І. : К. : Редакційно-видавничий відділ наукометодцентру агро освіти –1999.– 216с.
2. Полат Е. Что такое проект? / Е. Полат, И. Петрова, М. Бухаркина, М. Моисеева // Відкритий урок. — 2004. — № 5-6.
4. Курицина В. Н. Метод проектов: вчера, сегодня, завтра // Образовательная технология как система, объединяющая теорию, практику и искусство. — Воронеж : ВГПУ, 2000. — С.59-63.

*У статті аналізуються аспекти науково-дослідних робіт у вищому навчальному закладі I-II рівня акредитації, застосування методу проектів у виховному процесі.*

**Ключові слова:** дослідження, проект, виховання, студентська група, модель, конференція

*В статье анализируются аспекты научно-исследовательских работ в высшем учебном заведении I-II уровня аккредитации, применение метода проектов в воспитательном процессе.*

**Ключевые слова:** исследование, проект, воспитание, студенческая группа, модель, конференция

*The conception of choice analyze aspects of scientifically-research works in educational institution I-II levels of accreditation, the use of projects in the educational process.*

**Keywords:** research, design, education, student group, the model, the conference.

**УДК 378.091.33:33**

**І.В. Власюк**  
**м. Вінниця, Україна**

## **ДІЛОВА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЕКОНОМІСТІВ**

**Постановка проблеми.** Глобальні інноваційні процеси, які відбуваються в сучасному суспільстві, вимагають зміни змісту навчання, переходу від пасивного засвоєння знань і вмінь до вмотивованого засвоєння методів одержання наукової інформації та вмінь використовувати набуті знання у професійній діяльності. Навчальний процес у ВНЗ має бути спрямований на формування всебічно розвиненого фахівця, мобільного на ринку праці, який володіє знаннями роботи на комп'ютері та професійним мовленням, яке базується на володінні фаховою термінологією та вмінням використовувати її під час спілкування. Якщо говорити про освіту економіста, то це досить багатофакторний процес, який пов'язаний із

середовищем, в якому перебуває об'єкт навчання: макросередовище (суспільство в цілому з усіма визначеними суспільними відносинами); мезосередовище (це той регіон, в якому проживає особа, з визначеними національно-культурними, соціально-демографічними особливостями впливу); мікросередовище (безпосередньо те місце, яке пов'язане з життям особи, освітній навчальний заклад).

На нашу думку, головним є створення мотивованого середовища, яке б надавало можливість студентів думати, аналізувати, осмислювати та експериментувати. Підтвердженням цього є слова відомого психолога І. Кона: «Єдиний спосіб знайти відгук у молодій людини – поставити її перед вирішенням близької їй проблеми, яка примушує самостійно думати і робити висновки» [4, с. 347].

Отже, стає зрозумілим, що вища професійна освіта потребує перебудови, що зумовлює необхідність використання новітніх інтерактивних методів і форм навчання, які сприяли б розвитку комунікативної, творчої та пізнавальної діяльності студента, забезпечували б формування знань і вмінь необхідних для майбутньої професійної діяльності. Викладачі ВНЗ, які часто використовують у своїй роботі інтерактивні методи, дійшли висновку, що саме активне навчання сприяє розвитку необхідних характеристик майбутнього економіста. Однією із методик здійснення активного (інтерактивного) навчання є ділова гра, яка має особливий вплив на формування фахової термінології майбутніх економістів.

**Аналіз попередніх джерел.** Аналіз останніх досліджень свідчить, що проблемі застосування інноваційних освітніх технологій присвячені роботи вітчизняних учених: В. Безпалько, А. Вербицький, В. Коваленко, І. Носаченко. Гру як метод активного навчання досліджували: К. Грос, А. Макаренко, П. Лесгафт, Д. Патрик, Г. Спенсер, В. Сухомлинський, К. Ушинський, які співвідносили поняття «гра» і «людська діяльність», виходячи з визначення діяльності як специфічної форми активного ставлення людини до світу, що проявляється у його поступовому перетворенні.

Проблемі розробки, впровадження і використання ділових ігор у навчальному-виховному процесі приділяли увагу Н. Борисов, О. Дубінчук, Д. Ельконіна, О. Леонтьєва, П. Решетніков, І. Трайнев, О. Ханіна. Вони наголошували на тому, що на сучасному етапі саме ділові ігри є найнадійнішим способом набуття професійних знань, умінь і навичок. Проблемою використання ділових ігор саме у викладанні економічних дисциплін займаються: Л. Волкова (ділова гра в процесі формування іншомовної компетентності майбутніх економістів), Т. Гладких, С. Виговська та Н. Столярчук (теоретико-методичні аспекти застосування ігрових методів навчання у процесі вивчення економічних дисциплін), Г. Козлова, О. Перчук (особливості застосування активних методів навчання в процесі підготовки фахівців з економіки), Л. Чижевська (методика викладання облікових дисциплін з використанням активних методів навчання).

**Мета статті** полягає в розгляді питання професійного мовлення економістів, з використанням інтерактивних методів навчання – ділової гри, окреслення сутності методу, його основних ідей, вимог до створення та переваг його використання.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Аналіз вимог, що висувуються сучасними роботодавцями великих підприємств до найманих працівників, свідчить, що навчання майбутнього економіста не може обмежуватися лише економічною підготовкою, оскільки ефективність його майбутньої діяльності залежить від того, наскільки якісно він вміє застосовувати в конкретній ситуації набуті знання, навчальний і життєвий досвід, чи вміє він знайти та проаналізувати необхідну інформацію, визначати проблему та шляхи її вирішення. А також, чи володіє він на найвищому рівні професійним економічним мовленням, яке б забезпечувало його культуру взаємин у процесі спілкування з колегами, керівництвом, партнерами та клієнтами, підвищувало б рівень його конкурентоспроможності й перспективи професійного та особистісного самоствердження.

Необхідність у вмінні спілкуватися «економіст-початківець» відчуває вже з перших робочих днів, адже комунікабельність або вміння встановлювати контакти з людьми є не менш цінною, ніж будь-яка інша професійна якість. Молодий фахівець намагається заслужити

повагу та довіру колег, керівництва, партнерів і клієнтів. У свою чергу колектив, у якому починає працювати молодий економіст, знайомить його з професійними традиціями, тим самим створюючи умови для перевірки здобутих ним знань і вмінь на практиці, для формування правильного способу поведінки та спілкування. Тому одним із головних завдань підготовки майбутніх економістів під час навчання у ВНЗ є необхідність збагачення його словника професійною термінологією, засвоєння правил професійного спілкування та удосконалення офіційно-ділового стилю висловлювання. С. Ожегов під професійним спілкуванням розуміє «спілкування, що стосується суспільної, службової діяльності, роботи» [6, с. 136], Ю. Жуков відзначає, що ділове спілкування «є процесом просування у розв'язанні проблем шляхом зіставлення (зіткнення, узгодження) предметних позицій» [3, с. 37].

На нашу думку, професійне спілкування передбачає володіння професійною економічною термінологією, елементом активного словникового запасу студентів. Рівень майстерного володіння ним вказує на розуміння професійних економічних явищ і понять. Основними складовими фахової термінології є: загальнонаукові терміни (система, закон, концепція, теорія, аналіз, синтез); терміни економічного спрямування (ціна, валюта, вклад, тендер, дивіденди, рентабельність); терміни споріднених наук – міжгалузеві терміни; фахова термінологія («втеча в якість», гроші «гарячі», гроші «дешеві», «жовте зобов'язання», лізинг, банківська гарантія).

Засвоєння професійної термінології є одним з найважчих завдань, яке стоїть перед студентами-економістами, оскільки цей процес протікає, в кращому випадку, від простого заучування термінів (без розуміння їх змісту, необхідності та сфери використання) до наступного відтворення (хоча відомо, що в процесі заучування студент спроможний відтворити лише деякий обсяг інформації за умови попереднього повторення), і здобуті знання є короткостроковими та ненадійними. Отже, постає питання про створення умов, ситуацій, які б демонстрували застосування тієї чи іншої термінології, описували б її сутність, тобто засвоєння професійної термінології має відбуватися через практику, діяльність. Ефективним з цієї точки зору є метод ділової гри.

Аналіз літератури свідчить, що у вітчизняній педагогічній науці відсутні усталені погляди на цей метод. Так, у роботах Г. Абрамової, В. Алапєвої, І. Кулешової, В. Степановича ділова гра розглядається «як форма та метод навчання учнів, в якій моделюється предметний і соціальний аспекти змісту професійної діяльності» [1; 5]. Тому що саме форма активного навчання – це перший крок до цікавості. Л. Виготський, Д. Ельконін, В. Платов та інші стверджували, що ділова гра «виступає як педагогічний засіб, активна форма навчання, яка формує навчальну діяльність і відпрацьовує професійні вміння та навички» [2; 7]. Є. Хруцький стверджував, що «ділова гра є засобом розвитку не лише професійних умінь і навичок, а й професійного творчого мислення, в ході якого студенти набувають здатність аналізувати специфічні ситуації і вирішувати для себе нові завдання» [8, с. 46].

Ми ж під діловою грою будемо розуміти форму імітаційного моделювання дійсності та предметного змісту професії, яка наближена до дійсності та включає інструментальний і емоційно-рольовий аспект вирішення проблеми.

Активізувати мислення студентів, підготувати їх до професійної діяльності, підвищити самостійність майбутнього фахівця, зробити навчання творчим, ось у чому полягає педагогічна суть ділової гри.

Основні ідеї методу ділової гри полягають у тому, що:

- результатом застосування методу є не лише знання, а й сформовані професійні та ділові навички: уміння адаптуватися у групі, розуміти цілі та інтереси інших учасників групи, приймати самостійне та групове рішення;
- цей метод допомагає позбутися сухого, неемоційного викладу навчального матеріалу;
- кожна з ситуацій вивчається у динаміці: приймається рішення, яке впливає на об'єкт діяльності, він змінюється, виникають певні наслідки (нові ситуації), і ланцюжок прийнятих рішень продовжується;

- творча діяльність учасників гри, які мають знайти та з'ясувати суть проблеми та запропонувати її вирішення, про які наперед нічого не відомо;
- під час гри між учасниками встановлюються певні зв'язки, які відображають реальні управлінські зв'язки та її учасники засвоюють моделі поведінки фахівця в певних економічних ситуаціях;
- непередбачуваність ділових ігор (основні відомості даються не перед грою, а студенти їх отримують у процесі гри, виконуючи завдання);
- сприяє розвитку професійного мислення, власної позиції, системи цінностей і життєвих позицій студентів.

Для того, щоб використання методу ділових ігор було ефективним у процесі викладання економічних дисциплін, а у процесі формування фахової термінології необхідно, щоб ділова гра створювалась відповідно до вимог: була творчою, маючи активний та імпровізаційний характер; емоційною; створювала суперництво та конкуренцію; мала прямі або опосередковані правила, які б відтворювали зміст гри; була логічно побудованою, тобто у грі простежувався послідовний розвиток; сприяв формуванню нової фахової термінології, а також надавала можливість застосовувати вже засвоєну професійну лексику.

Виступаючи як інтерактивна форма навчання вона сприяє зацікавленості студентів, набуттю теоретичних знань та їх подальшому практичному закріпленню; навчання набуває вмотивованого характеру; викладач розробляє сюжет ділових ігор таким чином, щоб студент зміг засвоїти необхідний обсяг професійної термінології тим самим збагачуючи свій активний словниковий запас.

Загальновідомим є той факт, що в процесі проведення заняття з використанням методу ділових ігор студенти засвоюють до 90% навчального матеріалу. Використання ділових ігор для розвитку професійного мовлення та комунікативних здібностей студентів, сприяють виконанню певних педагогічних цілей, серед яких виділяють: виховні та дидактичні. До дидактичних цілей належать: розвиток у студентів комунікативних умінь (володіння професійною термінологією, володіння правилами ділового спілкування, вміння висловлювати власні думки, правильно будувати речення); удосконалення навичок приймати рішення; закріплення певної системи знань, яка передбачена темою ділової гри. Виховні педагогічні цілі передбачають: подолання психологічного бар'єру в спілкуванні та вільне використання фахових термінів; спонукання студентів творчо мислити та розуміти практичне використання отриманих знань на практиці під час проведення ділової гри. Цей метод допомагає використанню економічної термінології на практиці, так як студент є учасником економічних ситуацій, які взяті з реального життя (робота банківських установ, підприємств, фірм).

Виділимо переваги використання ділової гри в процесі формування професійної термінології на заняттях з економіки: 1) є улюбленою та звичною формою діяльності для будь-якого віку (відомо, що незалежно від віку, ми всі залишаємося дітьми у душі, і немає найбільш легкого способу засвоєння термінів, як через гру); 2) є однією з найбільш ефективних засобів активізації (за рахунок своєї життєздатності/реальності, гра втягує учасників у діяльність, викликаючи в них фізичне та емоційне напруження. Загальновідомим є той факт, що в процесі гри легше долаються труднощі та перешкоди під час засвоєння фахової термінології, психологічні бар'єри при використанні фахової термінології у професійному спілкуванні); 3) є вмотивованим методом навчання (активізує в учасників уяву, ініціативу, наполегливість і творчий підхід у засвоєнні термінів. Наприклад: У процесі створення ділової гри, однією з умов отримання додаткових балів є кількість засвоєних термінів командою); 4) студенти здобувають нові знання та засвоюють необхідну термінологію не шляхом простої передачі знань, а знання формуються в процесі ігрової діяльності і є більш стійкими; 5) колективна (групова) форма діяльності, яка в певних своїх видах передбачає змагальний аспект, де суперниками можуть виступати інші студенти, деякі обставини або сам студент (коли він спростовує свої попередні висновки). Наприклад. Під час розгляду теми «Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання» одним із термінів,

який мають засвоїти студенти є «господарська діяльність». Дане поняття має кілька визначень. Студенти колективно їх обговорюють і кожний із них засвоює те, яке йому більш прийнятне; 6) кінцевий результат гри значення немає. Учасників влаштовує будь-який приз: матеріальний, моральний (грамота, заохочення), психологічний (самоствердження) та інші. Студенти дізнаються як легко і швидко засвоювати професійні терміни; 7) гра є багатофункціональною, її вплив на студента не можна обмежити формуванням лише одного аспекту, має чітко поставлену мету і відповідний їй педагогічний результат; 8) удосконалюються комунікативні навички студентів, оскільки активні методи навчання дають їм можливість більше висловлюватися.

**Висновки.** Однією з основних характеристик майбутнього фахівця з економіки є професійне мовлення, якому приділяється особлива увага в процесі формування однієї з основних його складових – професійної термінології, використовуючи один з інтерактивних методів навчання – метод ділової гри. Розкрито суть цього методу, визначено вимоги до створення ділових ігор, які відповідають меті навчання. Вказані педагогічні цілі сприяють розвитку професійного мовлення та формуванню комунікативних здібностей майбутніх економістів. Використання ділових ігор у навчальному процесі впливає на організацію навчального процесу, на формування професійної термінології у студентів, потребує від викладача відповідної підготовки до впровадження даної методики.

### **Література:**

1. Абрамова Г., Деловые игры. Теория и организация/ Г. Абрамова, В. Степанович . – Екатеринбург : Деловая книга, 1999. – 239 с.
2. Виготський Л. Гра і її роль у психологічному розвитку дитини / Л. Виготський // Питання психології. – 1996. – № 6. – С. 56-79.
3. Жуков Ю. Эффективность делового общения / Ю. Жуков . – М. : Знания, 1988. – 188 с.
4. Кон И. Социология личности / И. Кон. – М., 1967. – 383 с.
5. Кулешова І. Ділові ігри для педагогічних рад та методоб'єднань / І. Кулешова // Науково-методичний журнал заступника директора школи з виховної роботи. – 2005. – № 5. – С. 65-71.
6. Ожегов С. Словарь русского языка / С. Ожегов . – М. Русский язык, 1987. – 562 с.
7. Платов В. Ділові ігри: розробка, організація та проведення : підручник / В. Платов . – М.: Профиздат, 1991. – 156 с.
8. Хруцький Є. Організація проведення ділових ігор : навч. посібник для викладачів середніх. спец. навчань, закладів . – М. : Вищ. шк., 1991 . – 320 с.

*Стаття присвячена формуванню професійної економічної термінології в студентів-економістів на основі використання ділової гри. Розглядається сутність ділової гри, основні вимоги до їх створення, відповідність меті навчання, вплив ігрового методу на формування професійної економічної термінології, переваги використання даного методу в процесі формування економічної термінології.*

**Ключові слова:** активне навчання, ділова гра, інтерактивні методи навчання, професійне спілкування, професійна термінологія.

*Статья посвящена формированию профессиональной экономической терминологии у студентов-экономистов на основе использования – деловой игры. Рассматривается сущность деловой игры, основные требования к ее созданию, соответствие целям обучения, влияние игрового метода на формирование профессиональной экономической терминологии, преимущества использования данного метода в процессе формирования экономической терминологии.*

**Ключевые слова:** активное обучение, деловая игра, интерактивные методы обучения, профессиональное общение, профессиональная терминология.

*This article is devoted to the professional economic terms of student – economists on the basis of – business game. The essence of the business game, the basic requirements for their creation, relevance to such studies, the impact of gaming on the method of forming a professional economic terms, the benefits of using this method in the process of economic terminology.*

**Keywords:** active learning, business game, interactive teaching methods, professional communication, professional terminology.